

## Лексико-морфологічні засоби екстеріоризації неточної кількості в англомовному дискурсі

*Роботу виконано на кафедрі перекладу СумДУ*

У статті порушується питання омовлення категорії кількості. Фокусується увага на лексико-морфологічних засобах репрезентації субкатегорії неточної кількості іменниками, зокрема лічильними словами та слова-вимірювачами, на матеріалі англомовного художнього дискурсу.

**Ключові слова:** кількість, лічильники, слова-вимірювачі, денумеративи, іменник.

**Єгорова О. І. Лексико-морфологические средства экстериоризации неточного количества в англоязычном дискурсе.** В статье затрагивается вопрос оязыковлениа категории количества. Фокусируется внимание на лексико-морфологических средствах репрезентации субкатегории неточного количества именами существительными, в частности – счетными словами, словами-измерителями, на материале англоязычного художественного дискурса.

**Ключевые слова:** количество, счетные слова, слова-измерители, денумеративы, имя существительное.

**Yehorova O. I. Lexico-morphological Means of the Indefinite Quantity Exteriorization in English Discourse.** The article in question deals with the language category of quantity. Attention is being focused on the means of representation of the subcategory of indefinite quantity by English nouns, numeric and dimensional words on the material of English belles-lettres discourse.

**Key words:** quantity, numeric words, dimensional words, denumeratives, noun.

**Об'єктом статті** є субкатегорія неточної кількості, предметом – її лексична семантизація в англомовному дискурсі. **Актуальність теми** зумовлена тенденціями сучасної лінгвістики до вивчення системно-функціональних параметрів номінативних одиниць, до осмислення методологічних проблем концептуалізації та категоризації у різних дискурсах.

Категорія кількості охоплює низку субкатегорій (одиночності – множинності, дискретності – недискретності, точності – неточності та ін.), зміст яких проявляється в засобах мовної екстеріоризації. Поліаспектність кількісних відношень у навколишньому світі об'єктивує відповідну їх концептуалізацію та категоризацію. Серед мовних засобів позначення кількості виокремлюються, з одного боку, актуалізатори точної кількості, а з іншого – неточної (приблизної та невизначеної).

Категорію кількості, зокрема субкатегорії неточної кількості та апроксимації, вивчало чимало вітчизняних та зарубіжних учених (В. В. Акуленко, Л. Г. Акуленко, Д. Болінджер, О. Дюкро, С. О. Жаботинська, А. М. Полянський, С. Л. Сахно, Дж. Сейдок, Ю. Є. Сорокіна, В. Г. Таранець, Л. Д. Чеснокова, С. О. Швачко, І. Л. Шкот та ін.). В останні роки все більше уваги приділяється стилістичним аспектам квантитативної лексики, зокрема вторинним метафоричним та метонімічним значенням. На часі актуальним є питання категоризації невизначеної кількості на інтра- та інтерлінгвальних параметрах, зокрема на частиномовних векторах.

**Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження.** У процесі когнітивної діяльності людина пізнає та омовлює результати свого пізнання, створює концептуальну картину світу, у якій чільне місце посідає категорія кількості. Матеріалізація об'єктивної кількості здійснюється за допомогою мовних знаків, які позначають точні та неточні кількісні ознаки. Об'єктивно існуюча кількість отримує у мові специфічні позначення, що утворюють її мовну парадигму.

Семантичний континуум мовного поля кількості репрезентується фоновими семами числа й міри [1, 9]. Лексеми, що є носіями визначеної (точної) числової константи вербалізують субкатегорію точної кількості. В опозиції до них перебуває корпус номінації приблизної (апроксимативної) та невизначеної кількості. Характерною рисою приблизної кількості є вказання на певні кількісні межі, а отже невід'ємною є сема числа, на відміну від "розмитой" множинності невизначеної кількості.

У мовних системах неточна кількість виражається на морфемному, граматичному, лексичному, синтаксичному та фразеологічному рівнях. До первинних актуалізаторів дискретної неозначеної кількості належить форма множини, а до вторинних – лексичні одиниці [5, 87].

В англійській мові поряд із формами множинності *-s*, *-es* для позначення невизначеної кількості використовуються форми з чергуванням голосних та приголосних або незмінні форми, у яких число уточнюється контекстом (англ. *wolf – wolves, sheep – sheep, foot – feet*). На протизагу іменникам у слов'янських мовах, де форма іменника за правилами узгодження вимагає відповідної форми від залежних прикметників, в англійській мові, з огляду на її аналітичність, цих тенденцій немає.

Семантика лексичних засобів позначення неточності семами “приблизно” та “невизначено” репрезентована різночастиномовними одиницями: прислівниками (англ. *much – little, many – few, some*), у відповідному контексті числівниками (англ. *about ten days, a year or two*), прикметниками (англ. *long, short, big, huge*), іменниками (англ. *crowd, pile, plenty, majority, dozens*), дієсловами (англ. *to increase, to decrease, to multiply*), займенниками (англ. *several, all, some*), прийменниками (англ. *over, under*).

Існування у реальній дійсності об'єктів, що піддаються підрахунку та вимірюванню, дає змогу осмислити етимологічне (предметне) буття релевантних слів. Виокремлюються метазнаки типу предмето-кількість, процесо-кількість та ознако-кількість. *Предмето-кількість* передбачає перелік предметів або їхніх частин і міри недискретних просторових одиниць; *процесо-кількість* позначає підрахунок окремих процесів або частин одного процесу та визначення тривалості безперервного процесу. *Ознако-кількість* демонструє міру інтенсивності тої чи іншої якості предмета або процесу. Предмето-кількість виражається іменниками, процесо-кількість – дієсловами, ознако-кількість – прикметниками та адвербами [2, 122].

Серед потужних засобів вираження неточної кількості в англійській мові виокремлюються субстантиви. Так, сема невизначеної предмето-кількості може передаватися: збірними/конкретними іменниками (англ. *machinery, apery, flock, crowd*); словами типу *lot/lots, bulk, deal, plenty, amount, number* та ін.; словами-вимірювачами (англ. *tons (of pirates), bushels (of letters), ells (of sleep)*); лічильними словами (нумеративами) (англ. *dozens, scores, couples*); денумеральними словами (англ. *hundreds, thousands, millions*).

Збірний іменник у немаркованій формі позначає множинність. Необхідною передумовою об'єднання об'єктів у множинність є їх якісна ідентичність, що визначається на основі спільного критерію ототожнення [4, 125]. Ідея збірності в англійській мові передається іменниками типу *group, pile, crockery, flick, band* та ін. За умови “неекспресивного” контексту, у разі відсутності числівника у препозиції, і збірні, і конкретні іменники можуть номінувати невизначену кількість, напр. англ.: *That spacious room with the Savonneric carpet on the floor, the lovely drawings on the richlypanelled walls, the petit-point chairs on which they sat, the priceless pieces of marquetry, commodes and occasional tables, every piece worthy to go into a museum; it must have cost a fortune, that room, but it was worth it* [Maugham, 79].

Ознаки невизначеної кількості позначаються адитивним формантом *-s*, у номінації типу *crowd – crowds*. У цьому випадку йдеться про внутрішню та зовнішню кількість, тобто про підрахунок окремих одиниць та частин однієї й тієї ж одиниці. О. О. Холодович, виокремлюючи цю характеристику кількості, протиставляє множину іменників іменниками розряду *pluralia tantum*, які позначають предмети, що складаються з двох або більше частин, напр. англ. *scissors, scales, wages, spectacles, trousers* [цит. за: 3, 232].

В англійській мові існує низка іменників зі спільною семою “багато”, до якої належать слова типу *lot/lots, bulk, deal, plenty, amount, number* та ін. Ці слова увійшли до складу англійської мови у різні періоди її еволюції з різних сфер життя. Характерною ознакою цієї групи лексем є їх непрозоре, забуте предметне буття. Групі іменників зі значенням “багато” протистоїть група із семою “мало”, напр. англ. *paucity, trifle, modicum*.

Еволюція вимірювальної лексики у дистантних мовах свідчить про її спільну тенденцію до переходу від нетермінологічної лексики до термінологічної, а потім – знову до нетермінологічної [6, 183]. На виході із терміносистеми досліджувані слова під впливом лексичного оточення десемантизуються та набувають семи невизначеної квантифікації, напр. англ. *to be fathoms deep in love, give him an inch and he'll take an ell, to make a pint measure hold a quart*.

До вимірювачів, що виступають маркерами невизначеної кількості, тяжіє група “народних дименціональних слів” із розмитою квантитативністю. Виокремлюється група із суфіксом *-ful*, деривати

якої вказують на кількість, що відповідає позначуваній ємності, напр. англ. *capful, sackful, armful, handful* та ін.

Серед лічильних (нумеральних) слів, що маніфестують неточну кількість, виокремлюються іменники типу *dozen, score, couple*. Як і числівники, у відповідному контексті вони позначені бісемією, тобто актуалізують точність та приблизність, напр. англ.: *I don't suppose I had seen her a dozen times and, except for that one occasion at the drugstore, never alone* [Maugham, 87]. *I packed my books and my clothes in a couple of trunks and got the American Express to store them* [Maugham, 99].

У плюративній формі зазначені слова передають невизначену кількість за умови препозитивної відсутності числівника. Лічильні слова типу *dozens* та *scores* слугують засобами евалюації та гіперболізації, напр. англ.: *... for he talked and laughed so loud as to bring scores of listeners round the box, much to the confusion of the innocent party within it...* [Thackeray, 45]. *Dozens of empty bottles clinked together in corners to the rolling of the ship* [Stevenson, 167].

Необхідно зазначити, що слова *dozen* та *score* за різних умов належать або до лічильних слів (із дискретними номінаціями), або до вимірювачів (із недискретними). Поза контекстом словосполучення *a dozen houses* указує на точну кількість. Використання *dozen* як вимірювача обмежується низкою слів типу *bone, bottle, hat, button, napkin* та ін., включаючи деякі номінації продуктів харчування (*lemon, egg, banana*).

Лічильник *score* вживається у значенні “два десятки”, напр. англ. *three score and ten* – сімдесят років. У формі множини він може номінувати невизначену кількість, напр. англ. *scores of times* – багато разів.

До денумеративів, які використовуються на позначення невизначеної кількості в англійській мові, належать слова типу *hundreds, thousands, millions*, що конвертувалися в іменники, напр. англ.: *He's got hundreds of old women, retired service men and ministers whose savings he looks after* [Maugham, 37].

Лексикалізація нумеральних словосполучень приводить до феномену апроксимації, напр. англ.: *A Thousand and One Night, a thousand and one things to do, a thousand and one cares* (“дуже багато, безліч”).

**Висновки та перспективи подальших досліджень.** Аналіз емпіричного матеріалу сприяє виокремленню лексичних засобів позначення неточної кількості, які в умовах контексту слугують засобами емотивності та евалюативності когнітивного процесу.

Перспективним вважаємо дослідження вербалізації неточної кількості на параметрах різних частин мови.

#### Література

1. Контрастивный анализ текста : метод. рек. / [сост. С. А. Швачко, Р. И. Цыба]. – Сумы : СГПИ, 1987. – 40 с.
2. Тураева З. Я., Биренбаум Я. Г. Некоторые особенности категории количества (на материале английского языка) // *Вопр. языкознания*. – 1985. – № 4. – С. 122–130.
3. Челнокова А. А. Выражение различных видов количества в языке (на материале немецкого языка) // *Вестн. СамГУ*. – 2007. – № 5/2 (55). – С. 229–234.
4. Чернюк Н. І. Квантитативні аспекти неоднорідної збірності // *Вісн. СумДУ : сер. “Філологія”*. – 2008. – № 1. – С. 124–126.
5. Швачко С. А. Языковые средства выражения количества в современном английском, русском и украинском языках. – К. : Вища шк., 1981. – 144 с.
6. Швачко С. О., Єгорова О. І. Когнітивні зони вимірювальної лексики : типологічний аспект // *Вісн. СумДУ : сер. “Філологія”*. – 2007. – № 2. – С. 179–186.

#### Джерела ілюстративного матеріалу

7. Maugham W. S. *The Razor's Edge* / Моэм У. С. Острие бритвы : книга для чтения на англ. языке / [коммент. М. В. Дьякова]. – М. : Менеджер, 2004. – 320 с.
8. Stevenson R. L. *Treasure Island* / Webster's Thesaurus Edition. – San Diego : ICON Group International, Inc., 2005. – 327 p.
9. Thackeray Wm. M. *Vanity Fair*. – New York : R.F. Fenno & Company, 1900. – 617 p.

Статтю подано до редколегії  
09.02.2009 р.